

Пропозиції
Міністерства освіти і науки України
до проєкту Закону України
«Про внесення змін до деяких законів України
щодо вдосконалення законодавства щодо протидії булінгу (цькуванню)
(реєстр. № 6393 від 06.12.2021, н. д. Мезенцева М.,
Аллахвердієва І., Соломчук Д. та інші)
(перше читання)

Міністерство освіти і науки України в межах компетенції надає такі зауваження та пропозиції до тексту законопроекту.

1. Відповідно до частини першої статті 52 Закону України «Про освіту» учасниками освітнього процесу є: здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти. Таким чином, законодавством визначено виключний перелік осіб, які можуть бути причетні до булінгу, вчиненого під час здобуття освіти, в тому числі під час здобуття спеціалізованої освіти. Так, відповідно до частини першої статті 21 Закону України «Про освіту» спеціалізована освіта - це освіта мистецького, спортивного, військового чи наукового спрямування, яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей.

Відповідно до пункту 4 Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2020 року за № 111/34394 (далі – Порядок), до булінгу (цькування) в закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею тощо) та (або) за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою,

МОН № 1/31-П-21 від 21.12.2021

Підписав: Шкарлет Сергій Миколайович

Сертифікат: 58E2D9E7F900307B0400000F1702F00157B8500

Дійсний: з 26.06.2020 00:00:00 по 26.06.2022 00:00:00

планом роботи закладу освіти, та інших освітніх заходів, що організуються за згодою керівника закладу освіти, в тому числі дорогою до (із) закладу освіти.

Крім того, відповідно до частини першої статті 6 Сімейного кодексу України правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття.

Враховуючи сказане, а також необхідність приведення термінології у відповідність до Закону України «Про фізичну культуру і спорт», пропонуємо термін «булінг» в законопроекті викласти в редакції:

«булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, процесу оздоровлення та відпочинку дітей, навчально-тренувального процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно дитини та (або) такою дитиною стосовно інших учасників освітнього процесу, процесу оздоровлення та відпочинку дітей, навчально-тренувального процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.»

2. Міністерство освіти і науки України в межах повноважень систематично здійснює моніторинг та узагальнення практики застосування законодавства у сфері протидії та попередження булінгу (цькування) учасників освітнього процесу. За результатами такої діяльності було виявлено правову колізію у застосуванні норми адміністративного законодавства щодо відповідальності керівників закладів освіти за неповідомлення органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування), про які їм стало відомо.

Так, відповідно до частини третьої статті 26 Закону України «Про освіту» керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування; скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування.

Відповідно до абзацу десятого частини другої статті 55 Закону України «Про освіту» батьки здобувачів освіти мають право вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу. Відповідно до абзацу одинадцятого частини третьої статті 55 Закону України «Про освіту» батьки

здобувачів освіти зобов'язані сприяти керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування).

Водночас, відповідно до пункту 2 розділу II Порядку керівник закладу освіти у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України, принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

Крім того, до повноважень комісії з розгляду випадків булінгу (цькування), визначених Порядком, не належить здійснення розслідування та встановлення, чи мав місце факт булінгу (цькування). Такі повноваження відповідно до статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – Кодекс) покладено на органи Національної поліції України, та виключно представники таких органів можуть складати протокол про адміністративне правопорушення, визначене статтею 173⁴ Кодексу.

Міністерство освіти і науки України листом від 13.04.2020 № 1/9-207 надало роз'яснення керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій щодо застосування Порядку, зокрема щодо застосування пункту 2 розділу II Порядку.

Міністерство наголосило, що у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) керівник закладу освіти невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє про отримання ним такого повідомлення територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України (підрозділ ювенальної превенції), а у разі відсутності у територіальному органі поліції ювенального поліцейського – поліцейського, який виконує такі повноваження, або керівництво територіального органу поліції за допомогою телефонної лінії 102, на службовий або особистий телефон поліцейського, електронну пошту, месенджери тощо.

Таким чином, керівник закладу освіти повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України не про доведений факт вчинення булінгу (цькування), а про випадок булінгу (цькування), який став йому відомим із заяви чи повідомлення, оскільки визначення юридичного складу адміністративного правопорушення, адміністративне розслідування не є компетенцією керівника закладу освіти, комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти чи інших учасників освітнього процесу.

У свою чергу поліція, отримавши інформацію від суб'єктів реагування (у тому числі від керівника закладу освіти) про надходження повідомлення про

випадок булінгу (цькування), здійснює належне реагування відповідно до порядку, встановленого законодавством.

За результатами перевірки інформації, що міститься у повідомленні суб'єкта реагування (у тому числі керівника закладу освіти), поліція визначає чи підтвердився факт булінгу (цькування). У разі не підтвердження факту булінгу (цькування), поліція повідомляє про це керівника закладу освіти та осіб, які були зазначені як сторони булінгу (цькування) у повідомленні до поліції, а у разі підтвердження відповідного факту – діє в межах своєї компетенції у порядку, встановленому законодавством.

Варто підкреслити, що незалежно від результатів перевірки поліцією інформації, зазначеної у повідомленні про випадок булінгу (цькування), керівник закладу освіти та комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти здійснюють реагування на ситуацію, яка виникла та шкодить освітньому процесу, відповідно до Порядку, зокрема застосування заходів виховного впливу.

Слід зазначити, що судова практика України в частині розгляду правопорушень, передбачених частиною п'ятою статті 173⁴ Кодексу (неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділом органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу) має судові прецеденти притягнення керівників закладів освіти до відповідальності за вказаною статтею Кодексу. На думку суду, суб'єкт правопорушення зобов'язаний в разі надходження заяви про вчинення дій, які підпадають під ознаки булінгу, протягом доби повідомити органи Національної поліції України, а не самотійно, на свій розсуд, чи колегіальним органом (комісією) встановлювати наявність факту булінгу і в залежності від результатів здійснювати таке повідомлення. З рішенням суду можна ознайомитись в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Враховуючи вищевикладене, зазначена правова колізія може бути вирішена шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про освіту», зокрема:

абзац дванадцятій частини третьої статті 26 Закону України «Про освіту», викласти в редакції:

«розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб; скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) та вживає відповідних заходів реагування у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки;»;

абзац десятий частини другої статті 55 Закону України «Про освіту» викласти в редакції:

«вимагати негайного реагування на випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.»;

абзац одинадцятий частини третьої статті 55 Закону України «Про освіту» викласти в редакції:

«сприяти керівництву закладу освіти у негайному реагуванні на випадки булінгу (цькування);».

Пропонуємо врахувати ці пропозиції у законопроекті, в тому числі виклавши у відповідній редакції запропоновані законопроектом зміни до статей 1 та 33 Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», статті 10 Закону України «Про охорону дитинства».

3. Крім того, норми законопроекту, що передбачають внесення змін до Законів України «Про вищу освіту» та «Про оздоровлення та відпочинок дітей» стосовно «здійснення контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти» пропонуємо виключити, оскільки ні затвердження плану заходів, ні контроль щодо його виконання не може бути нормою закону.

Міністр освіти і науки України

Сергій ШКАРЛЕТ